

Metka Mencin Čeplak, Roman Kuhar

BOJI ZA ENAKOST

OD DISKRIMINACIJE HOMOSEKSUALNOSTI DO REDEFINICIJE DRUŽINE

Predlog novega Družinskega zakonika je peti zakonodajni predlog, ki naj bi (med drugim) uredil področje istospolnega partnerstva in družin istospolnih partnerjev. Tako kot prejšnji predlogi – nekateri med njimi nikoli niso doživeli parlamentarne obravnave – sproža vrsto različnih nasprotovanj, katerih skupni imenovalec je, da v urejanje družbenih razmerij (kot so partnerstvo, družina ipd.) vpeljuje vprašanje narave in naravnosti, to pa potem opravičuje diskriminatorske obravnave na podlagi posameznikove spolne usmerjenosti. V besedilu je predstavljena zgodovina različnih predlogov pravnega urejanja istospolnih partnerstev in družin istospolnih partnerjev. Analizirani so ključni diskurzi, ki so se ob tem vzpostavljali. Analiza pokaže, da predlog novega družinskega zakonika ne vpeljuje nečesa, kar bi bilo tuje in novo, pač pa je ta predlog posledica dobrega četrstoletja trajajočih prizadevanj za enakopravnost ne glede na spolno usmerjenost.

KLJUČNE BESEDE: istospolno partnerstvo, istospolna družina, zakonodaja, homoseksualnost, gejevsko in lezbično gibanje.

Metka Mencin Čeplak je predavateljica na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Osrednji področji njenega raziskovanja sta konstrukcija stigmatiziranih identitet in (re)produkcija razmerij moči, predvsem na področju izobraževanja. Je soavtorica več monografij o življenjskih orientacijah mladih in avtorica člankov s področja diskriminacije, identitetnih politik in kritične psihologije. Kontakt: metka.mencin-ceplak@guest.arnes.si.

Roman Kuhar je docent na oddelku za sociologijo Filozofske fakultete. Med drugim predava gejevski in lezbični študij, sociologijo družin in sociologijo vsakdanjega življenja. Je tudi raziskovalec na Mirovnem inštitutu; ukvarja se z vprašanji diskriminacije, strpnosti in manjšin. Je avtor več knjig, npr. *Neznano udobje zasebnosti* (2005, skupaj z A. Švab) in *Na križiščih diskriminacije* (2010). Kontakt: roman.kuhar@mirovni-institut.si.

Bogdan Lešnik

SOVRAŽNI GOVOR V PSIHOANALITIČNI PERSPEKTIVI

Če pogledamo sovražni govor v psihoanalitični perspektivi, je njegova najopaznejša značilnost ta, da omogoči govorcu nekakšno zadovoljitev, ki jo najustrezneje opišemo kot sadistično. Avtor analizira to značilnost v luči Freudove gonske teorije in pokaže, da se tri značilne oblike sovražnega govora, seksistični, rasistični in homofobični govor, izvrstno dopolnjujejo in sestavljajo v vzorec, po katerem je zadovoljitev vezana na vrednostni razcep objekta in seksualizacijo družbenega statusa. V jedru tega vzorca je seksistična predpostavka pasivnega, manjvrednega »ženskega« užitivanja, ki vzburja subjekt in ga ta zato zavrača na način, analogen psihozi, namesto tega pa razvije dominantno, agresivno držo, ki velja za »moško« in ki odvrta kastracijski strah. Zaradi teh značilnosti sovražni govor ni in ne more biti racionalen in vsak kompromis z njim onemogoči racionalno politiko vključevanja in nediskriminacije.

KLJUČNE BESEDE: psihoza, sadizem, moralizem, seksizem, rasizem, homofobija.

Dr. Bogdan Lešnik je izredni profesor na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani in predsednik Psihoanalitičnega društva Slovenije. Kontakt: bogdan.lesnik@fsd.uni-lj.si.

Barbara Rajgelj

RAZMERJA V ISTOSOLNIH DRUŽINAH – KJE SMO IN KAM LAHKO GREMO?

Analiza veljavne slovenske ureditve družin istospolnih partnerjev kaže, da so te v primerjavi z družinami partnerjev različnega spola diskriminirane tako na področju družinskega prava kot tudi na številnih drugih področjih pravnega življenja, od dednega, odškodninskega in kazenskega do delovnega in davčnega prava ter prava socialne varnosti. Čeprav sodna praksa to diskriminacijo postopno odpravlja, je zaradi zmanjšanja negotovosti, sistematične in pravno varne ureditve človekovih pravic in svoboščin nujna celovita zakonska ureditev. Odločitve Ustavnega in Vrhovnega sodišča so tlakovale pot novemu

Družinskemu zakoniku, v katerem zakonodajalec nima veliko manevrskega prostora za drugačno ureditev, kot je predlagana, torej za popolno izenačitev družin istospolnih partnerjev z družinami partnerjev različnega spola.

KLJUČNE BESEDE: družinsko pravo, družinski zakonik, starševstvo, partnerstvo, istospolne družine, diskriminacija.

Barbara Rajgelj je doktorica pravnih znanosti in docentka za gospodarsko in civilno pravo. Na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani predava predmete temelji prava ter delovno in socialno pravo, raziskovalno pa se ukvarja z udeležbo delavcev, mobilnostjo subjektov, pogodbenim in družinskim pravom. Kontakt: barbara.rajgelj@fdv.uni-lj.si.

Neža Kogovšek

ISKANJE PRAVNIH RAZLOGOV ZA PRIZNANJE ENAKIH PRAVIC ISTOSPOLNIM PARTNERJEM IN NJIHOVIM DRUŽINAM

Eno ključnih vprašanj, ki se zastavlja v postopku sprejemanja Družinskega zakonika, je, ali pravo zapoveduje popolno izenačitev istospolnih partnerstev z različnospolnimi. Na ravni mednarodnega prava jasne obveznosti držav, naj zagotovijo popolno izenačitev na področju zakonske zveze in skupne posvojitve, ni, saj Evropsko sodišče za človekove pravice in Listina temeljnih pravic EU to področje prepuščata notranjim zakonodajam držav. Zato je za razvoj mednarodnega prava na teh področjih ključna situacija v posameznih članicah, saj Evropsko sodišče poudarja, da ni mogoče prezreti vse večjega konsenza v Evropi, da je treba istospolna partnerstva tudi pravno priznati. V veliki meri mednarodno pravo istospolnim partnerjem priznava enak dostop do pravic, ki izhajajo iz partnerstva, in zaščito pred diskriminacijo zaradi spolne usmerjenosti. Ne glede na mednarodnopravne obveznosti pa analiza položaja istospolnih partnerstev in njihovih družin pokaže, da je omejevanje dostopa do enakih pravic sistemsko nevzdržno in povzroča pravne nedoslednosti.

KLJUČNE BESEDE: diskriminacija, spolna usmerjenost, Evropsko sodišče za človekove pravice, posvojitve, zakonska zveza.

Mag. Neža Kogovšek je doktorska kandidatka na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani in sodelavka Mirovnega inštituta. Ukvarja se s pravnimi vprašanji na področjih človekovih pravic, nediskriminacije, državljanstva, azila in migracij. Kontakt: 01/2347720, neza.kogovsek@mirovni-institut.si.

Raquel (Lucas) Platero

ZAPROSITI ZA ROKO?

POLITIKA IN ISTOSPOLNE ZAKONSKE ZVEZE V ŠPANIJU

Španija je s sprejetjem zakonodaje, ki istospolnim parom omogoča poroke in jim daje pravico do posvojitve otrok (Zakon 13/2005), prišla v središče mednarodne pozornosti in s svojim dejanjem poleg pozitivnih odzivov sprožila tudi precej nasprotovanja. Zakon 13/2005, ki je spremenil španski civilni zakonik, so prikazovali kot simbol enakosti, ki premaguje katoliško in konzervativno preteklost. Pokazalo pa se je tudi, da ima oblikovanje nevtralne zakonodaje lahko negativne učinke. Zakon ni vključeval posebnih določil, s katerimi bi se na primer izognil diskriminatorni implementaciji za lezbijke ter tujce in tujke. Preučitev vprašanj načrtovanja politike in natančen pregled družbenospolnega in interseksijskega učinka Zakona 13/2005 nam lahko pomaga pri prihodnjem načrtovanju politik seksualnosti in enakosti, tako da se bomo izognili neželenim učinkom. Prispevek analizira trenutno dostopne podatke o sklenitvah in razvezah istospolnih zakonskih zvez v Španiji ter prinaša nekaj premislekov o stranskih učinkih nevtralnega načrtovanja politike.

KLJUČNE BESEDE: interseksionalnost, istospolna zakonska zveza, Španija, načrtovanje politike, javne politike.

Raquel (Lucas) Platero je politična aktivistka in raziskovalka na Univerzi v Madridu. Od leta 2003 je sodelovala pri dveh evropskih raziskovalnih projektih (MAGEEG in QUING). Zanimajo jo vprašanja izključevanja/vključevanja spolne usmerjenosti in spola v politikah enakosti spolov. Je soavtorica dveh knjig: *Orodja za boj proti homofobičnemu ustrahovanju* (2007) in *Diskurzi in reprezentacije lezbijk* (2008). Kontakt: platero@cps.ucm.es.

Alenka Švab

KDO SE BOJI (RAZNOVRSTNOSTI) DRUŽIN?

SOCIOLOŠKI POGLED/I NA SODOBNO
DRUŽINSKO ŽIVLJENJE

Sodobno družinsko življenje zaznamuje spremembe in trendi, ki vodijo v pluralizacijo družin in družinskega življenja. Družine se spreminjajo po obliki, načinu življenja, v strukturnem vidiku (spremembe v starševstvu, spolnih razmerjih, delitvi dela ipd.) kot tudi v družinskem poteku. Na te spremembe vplivajo tako širše družbene spremembe pozne modernosti kot tudi demografske spremembe. Vse te spremembe problematizirajo ideologijo moderne heteroseksualne konjugalne oz. nuklearne družine in sprožajo vrsto konceptualnih vprašanj, med drugim vprašanje definiranja družine v sociološkem in pravnem smislu. V sociološki evalvaciji sodobnih družinskih trendov avtorica izhaja iz teze, da je raznovrstnost družin odziv na širše družbene spremembe. To pomeni, da družina kot moderna institucija z raznovrstnostjo ohranja svoje vitalne funkcije in torej ni v »krizi«, kot to želijo predstaviti nekateri konzervativni ideološki diskurzi.

KLJUČNE BESEDE: družine, pluralizacija družin, definicija družine, starševstvo, otroci.

Alenka Švab je izredna profesorica za sociologijo na Fakulteti za družbene vede (UL) in Fakulteti za humanistične študije (UP). Kot raziskovalka je članica Centra za socialno psihologijo na FDV. Področja, na katerih pedagoško in raziskovalno deluje, so sociologija družin, študij spolov, študij seksualnosti ter gejevski in lezbični študij. Kontakt: alenka.svab@fdv.uni-lj.si.

Nina Tuš Špilak

OBRAVNAVANJE ISTOSPOLNIH DRUŽIN V SLOVENSkih VRTCIH

Istospolne družine se v izrazito heteronormativno naravnem izobraževanem sistemu srečujejo s številnimi izzivi. Predstavljen je položaj istospolnih družin v slovenskih vrtcih. Teoretski del prinaša izsledke različnih raziskav s področja homoseksualnosti v sistemu vzgoje in izobraževanja ter analizo kurikulumov za vrtce. Empirična podlaga za članek je raziskava, ki

je med vzgojiteljicami in njihovimi pomočnicami v slovenskih vrtcih leta 2010 izvedla avtorica. Analiza kurikulumov je pokazala, da so v njem nastavki za govor o istospolnih družinah v vrtcu na več ravneh. Raziskava pa ugotavlja, da so slovenski vrtci kljub ciljem in široki zastavljenosti kurikulumov še vedno izrazito heteronormativno naravnani in da vzgojiteljice in njihove pomočnice v večji meri homoseksualnosti in istospolnih družin sploh ne omenjajo (to poroča več kot 75 % vprašanih). Avtorica razmišlja, da bi vzgojiteljice in njihove pomočnice morale v svoje delo vpeljati tudi obravnavo homoseksualnosti in istospolnih družin v vrtcih.

KLJUČNE BESEDE: istospolna družina, heteronormativnost, predšolska vzgoja, kurikulum, izsledki raziskav.

Nina Tuš Špilak, univ. dipl. politologinja, je kandidatka za doktorski študij sociologije na Fakulteti za družbene vede. Kontakt: nina.tus@gmail.com.

Elke Jansen

NEMČIJA IN NJENE MAVRIČNE DRUŽINE

POGLAVITNI IZSLEDKI PRVE REPREZENTATIVNE
RAZISKAVE O DRUŽINAH Z DVEMA MAMAMA ALI
DVEMA OČETOMA

Še pred kratkim je bilo za velik del družbe, tudi za same istospolno usmerjene, skoraj nepredstavljivo povezati pojma starševstvo in homoseksualnost. V zadnjih letih pa se to v številnih evropskih državah spreminja. To po eni strani pomeni, da se mlajše lezbijke in geji ob razkritju spolne usmerjenosti v svojih življenjskih ciljih ne odpovedo samoumevno ideji starševstva in družine. Anketa, ki so jo ob prelomu tisočletja izvedli v nemški zvezni deželi z največjim številom prebivalstva (Severno Porenje-Vestfalija), je pokazala, da si vsaka druga mlada lezbijka in vsak tretji mlad gej predstavljata, da bosta preživela del svojega življenja z otroki. Po drugi strani so t. i. mavrične družine (lezbične matere, gejevski očetje in njihovi otroci) vedno bolj vidni v medijih in vsakdanjem življenju. V devetdesetih letih so bile mavrične družine tema zgolj v rumenem tisku, zdaj pa lahko že nekaj let v poročilih o različnih vrstah družin v Nemčiji v resnih revijah pričakujemo prispevek o gejevskem ali lezbičnem paru.

KLJUČNE BESEDE: istospolne družine, nemška raziskava, registrirano partnerstvo, lgbt pravice, geji in lezbijke.

Dr. Elke Jansen je diplomirana psihologinja in psihoterapevtka ter od leta 2002 vodja projekta »Mavrične družine« v Lezbičnem in gejevskem združenju v Nemčiji (LSVD). V letih 2006–2009 je bila članica posvetovalnega telesa pri raziskavi, ki jo je naročilo nemško ministrstvo za pravosodje. Kontakt: Lesben- und Schwulenverband in Deutschland (LSVD), Projekt Regenbogenfamilien, Pipinstraße 7, 50667 Köln. Elektronski naslov: elke.jansen@lsvd.de.

Elisabetta Ruspini

ITALIJANSKI HOMOSEKSUALNI OČETJE MED STEREOTIPI IN ŽELJO PO STARŠEVSTVU

Cilj prispevka je predstaviti nekatere preliminarne ugotovitve raziskave o gejevskem starševstvu v Italiji. Raziskava še vedno poteka in vključuje majhni skupini gejevskih očetov: v eni so tisti, ki so imeli otroke v različnospolni zvezi, v drugi pa tisti, ki so postali očetje z gejevsko identiteto. Izsledki raziskave so pomembni tako za socialne politike kot tudi za izobraževanje. Na očete iz raziskave vplivajo (tako osebno kot v družbenih odnosih) negativni stereotipi o gejih in starševstvu. Prepoznali so tudi številne kompleksne teme, ki so povezane z razkritjem pred svojimi otroki in partnerkami. Geji, ki imajo otroke po razkritju, se spopadajo z drugačnimi, a nič manj zahtevnimi izzivi: najvidnejši je kompleksno iskanje možnosti, kako priti do otroka, bodisi s posvojitvijo bodisi z nadomestno materjo ali sostarševstvom.

KLJUČNE BESEDE: gejevsko starševstvo, homoseksualnost, homoseksualni očetje, Italija, stereotipi.

Dr. Elisabetta Ruspini je izredna profesorica sociologije na Univerzi v Milanu – Bicocca. Njeni raziskovalni interesi obsegajo: družbeno konstrukcijo spola, spol in družbene spremembe, nove družinske oblike in neheteroseksualne oblike vsakdanjega življenja, transformacije materinstva in očetovstva, socialne in družinske politike, socialne politike in heteronormativnost, spolne razsežnosti revščine in socialne izključenosti. Objavila je več knjig. Kontakt: elisabetta.ruspini@unimib.it.